

Täysistunto

Torstai 8.12.2016 klo 15.59—0.33

10. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain ja elatustukilain 6 ja 8 §:n muuttamisesta sekä eräiksi muiksi avioliittolain muutokseen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 232/2016 vp

Valiokunnan mietintö StVM 40/2016 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 40/2016 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. Valiokunnan puheenjohtaja Haatainen.

Keskustelu

23.08 **Tuula Haatainen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tässä esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sairausvakuutuslakia ja elatustukilakia ja lisäksi joukkoa muita sosiaaliturvalainsäädännön lakeja. Pääosa näistä ehdotetuista muutoksista on seurausta jo vahvistetuista lainmuutoksista, joilla avioliittolain säännökset muutettiin sukupuolineutraaliin muotoon. Hallituksen esityksen tavoitteena on parantaa eri ja samaa sukupuolta olevien parien yhdenvertaista oikeutta sosiaaliturvaan. Nyt lainsäädännössä avioliiton käsite muuttuu sukupuolineutraaliksi 1.3.2017 voimaan tulevalla avioliittolain muutoksella. Tässä tarkoituksena on, että avioliittolain muutoksen seurauksena myös sosiaaliturvalainsäädännössä avioliitonomaisen suhteen eli avioliiton käsite muuttuu sukupuolineutraaliksi. Avioliittolain muutoksesta johtuvat muutokset sosiaaliturvalainsäädäntöön ehdotetaan tulemaan voimaan samanaikaisesti avioliittolain muutoksen kanssa.

Sairausvakuutuslain perheenjäsenen määritelmä ehdotetaan tässä muutettavaksi siten, että perheenjäsenellä tarkoitetaan myös vakuutetun samaa sukupuolta olevaa avopuolisoa. Määritelmän muutos vaikuttaa esimerkiksi sairausvakuutuslain erilaisia päivärahoja samoin kuin kuntoutusetuuksia ja kuntoutusrahaetuuksia koskeviin säädöksiin. Valiokunta pitääkin perusteltuna, että etuuksien myöntämisedellytyksiä yhdenmukaistetaan eri etuudenhakijoiden osalta. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä täsmennettynä ehdotuksilla, jotka koskevat lapsen hoidosta vastaavan isän oikeutta vanhempain- ja isyysrahaan silloin, kun hän ei ole ollut avio- tai avioliitossa lapsen äidin kanssa.

Vanhempainpäivärahasäännöksiä esitetään muutettaviksi siten, että lapsen äidin naispuolisella avio- tai avopuolisolla on oikeus vanhempain- ja isyysrahaan samoin perustein kuin lapsen äidin miespuolisella avio- tai avopuolisolla. Myös rekisteröidyssä parisuhteessa eläviin puolisoihin sovelletaan jatkossa samoja vanhempainpäivärahasäännöksiä kuin aviopuolisoihin.

Avioliittolain muutos mahdollistaa myös perheen ulkoisen adoption samaa sukupuolta olevalle avioparille adoptiolain mukaisesti. Yhdessä adoptioivalla samaa sukupuolta ole-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2016 vp

valla avioparilla on lakiehdotuksen mukaan oikeus yhteen isyysrahakauteen perheen ulkoisessa adoptiossa. Samaa sukupuolta olevat adoptiovanhemmat voisivat sopia, kumpi isyysrahakauden käyttää. Lisäksi ehdotetaan muutamia tarkentavia säännöksiä koskien adoptiovanhemman oikeutta vanhempainrahaan ja isyysrahaan perheen sisäisen adoption perusteella.

Asian käsittelyn yhteydessä ilmeni, että useat asiantuntijat pitivät kiireellisesti korjattavana epäkohtana sitä, että lapsen hoidosta vastaavalla isällä ei nykyisin ole lainkaan oikeutta vanhempainpäivärahoihin, jos hän ei ole tai ei ole ollut avio- tai avoliitossa lapsen äidin kanssa. Näissä tilanteissa lasta hoitavalla isällä ei ole oikeutta vanhempainrahaan esimerkiksi silloinkaan, kun lapsen äiti on sairastunut tai ei kykene hoitamaan lastaan ja lapsi asuu isän luona. Valiokunta ehdottaa, että tämän vuoksi 1. lakiehdotusta muutetaan siten, ettei nykyistä tai aiempaa avio- tai avoliittoa lapsen äidin kanssa edellytetä lasta hoitavalta isältä vanhempain- tai isyysrahakauden saamiseksi.

Lisäksi tämä hallituksen esitys muuttaa elatustukea, johon vaikuttaa nyt uusi lainsäädäntö. Tämä muutos koskettaa Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan elatustukea saavia noin 400:aa lasta naisparien perheissä. Lainmuutoksen voimaantulo tulee merkitsemään näissä perheissä huomattavaa etuuksien vähenemistä 1.3.2017 alkaen. Valiokunta sai myös selvityksen siitä, olisiko tätä siirtymäajalla voitu jollain tavalla helpottaa, mutta saimme selvityksen, että se ei ole yhdenvertaisuuden näkökulmasta mahdollista.

Valiokunta tekee näin ollen pykälämuutoksia tähän lakiesitykseen, ja sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen 232/2016 vp sisältyvät 2.—8. lakiehdotuksen ja sitten eduskunta hyväksyy muutoksena tähän hallituksen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen muutosehdotukset. Lisäksi valiokunta esittää, että eduskunta hyväksyy yhden lausuman, joka on liitteenä, joka kuuluu seuraavasti: "Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa sosiaali- ja terveysministeriössä tehdyn selvitystyön pohjalta erilaisten perheiden perhevapaajärjestelmän ja siihen liittyvän lainsäädännön kehittämistä, jotta perheiden erilaiset elämäntilanteet huomioitaisiin yhdenvertaisella tavalla."

Tähän esitykseen sisältyy lisäksi yksi vastalause.

23.14 Annika Saarikko kesk: Arvoisa puhemies! Tämä nyt käsittelyssä oleva useampaan eri lakiin vaikuttava sinänsä pieni muutos on kuitenkin seikkaperäisyydessään verrattain symbolinen ja osoittaa myös sen, miten eduskunnassa historian ensimmäisenä läpi mennyt kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista saa nyt jälkiseuraamuksenaan muutoksia moneen lakiin. Tämä käsittely oli sinänsä valiokunnassa ikään kuin vain jälkitoimia osana tuolle isommalle päätökselle, jonka eduskunta siis viime vaalikaudella teki. Me paneuduimme tämän tiimoilta erityisesti pohtimaan sitä, että esityksen yhteydessä kävi ilmi, että olisi syytä myös arvioida, korjata sellaisten isien asema, jotka ovat niin kutsutusti itsellisiä eli eivät ole olleet saman katon alla lapsen äidin kanssa.

Olen erittäin hyvilläni ja kiitollinen siitä, että valiokunta laajassa yhteisymmärryksessä halusi tämän hallituksen esityksen tämän pykälän osalta vielä muuttaa. Tässäkin on kysymys isosta asiasta siltä osin, että vaikka joukko, jota se koskettaa, on pieni — se koskettaa seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta hyvin erilaisia isiä — niin heidän elämässään tämä muutos on verrattain iso asia ja osoittaa myös sen yhteiskunnallisen laajan tavoitteen, konkretisoimisen siitä, että perheiden monimuotoisuus on tunnustettava tosiasia ja lain

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2016 vp

edessä ikään kuin vanhemmuutta tukien ja lapsen etua ajaen näiden perheiden tulisi olla samanarvoisessa asemassa suhteessa perhe-etuuksiin.

23.16 Vesa-Matti Saarakkala ps: Arvoisa herra puhemies! Avioliittolain muutokseen eli sukupuolineutraaliin avioliittolakiin liittyvät liitännäislait ovat nyt eduskunnan käsittelyssä. Samaan aikaan eduskunnassa on käsittelyssä yli 106 000 allekirjoitusta kerännyt kansalaisaloite avioliittolain säilyttämiseksi nykyisellään eli kansalaisaloite aidosta avioliitosta. Se toimitettiin eduskuntaan 22. kesäkuuta 2016 eli kohta puolisen vuotta sitten.

Mielenkiintoisen tästä tilanteesta tekee perustuslakivaliokunnan toiminnassa aina ajoittain esiintyvä oikeudellinen käsite nimeltään "perusteltujen odotusten suoja". Oman ymmärryksen mukaan tällä hetkellä ei voida mitenkään tulkita eduskunnan enemmistön hyväksymän ja 1.3.2017 voimaan astuvan avioliittolain muutoksen muodostavan uusille väestöryhmille minkäänlaisia perusteltujen odotusten suojia.

Sen sijaan, jos eduskunta nyt hyväksyy avioliittolain muutokseen liittyvät liitännäislait, jotka koskevat keskenään samaa sukupuolta olevia aviopareja ja heidän sosiaaliturva oikeuksiaan 1.3. alkaen, syntyy mahdollisesti tilanne, jonka jälkeen eduskunnan aiemmin hyväksymää avioliittolain muutosta eli sukupuolineutraalia avioliittolakia olisi perustuslain näkökulmasta erittäin vaikea kumota juuri tämän perusteltujen odotusten suojan kannalta, joka tämän lakiehdotuksen myötä vahvistuu.

Arvoisa puhemies! Siksi olen pettynyt tilanteeseen, jossa kansalaisaloite aidosta avioliitosta on nyt jämähtänyt perustuslakivaliokuntaan. Se voi merkittävästi vaikeuttaa aitoa avioliittoa koskevan kansalaisaloitteen jatkokäsittelyä ja pienentää aloitteen sisältämien lakiehdotusten hyväksymisen mahdollisuuksia eduskunnassa. Tosiasia on se, että tuo aloite pitäisi ja olisi jo pitänyt käsitellä nopeasti ja ennen kuin eduskunta käsittelee nämä avioliittolain muutokseen eli sukupuolineutraaliin avioliittolakiin liittyvät liitännäislait. Ja nyt puhutaan siis eduskunnan olemassa olevan aikataulun perusteella tästä hetkestä.

Jos kansalaisaloite aidosta avioliitosta kaatuu tähän prosessiin eli eduskunnan aikataulutukseen, se jättää paljon hampaankoloon monille, jotka eivät kannata sukupuolineutraalia avioliittolakia. Ja jos näin käy, kansalaisaloiteinstituutiolle ja demokratialle on aiheutunut peruuttamatonta vahinkoa. Voiko kansalainen enää sen jälkeen luottaa siihen, että lainsäädännön muutosprosessin voi onnistuneesti käynnistää laadukkaalla kansalaisaloitteella, vai tuleeko kansalaisaloiteinstituutiosta pelkkä vitsi?

Arvoisa herra puhemies! Edellä olevan perusteella olen pakotettu tekemään esityksen, että tämä nyt ensimmäisessä käsittelyssä oleva hallituksen esitys jätetään pöydälle. Puhemies, teen siis pöydällepanoehdotuksen. Mielestäni on nyt kaikkien etu katsoa, että tämä päätöksentekoprosessi menee oikein. On valitettavaa, että tällainen tilanne on päästetty syntymään, sillä on hyvin tiedossa, että nyt käsittelyssä olevat liitännäislait liittyvät ensi vuoden talousarvioon, eli kyseessä ovat budjettilait. Mutta olen pakotettu tekemään tämän esityksen, koska en halua, että syntyy tilanne, jossa mahdollisesti nyt meillä perustuslakivaliokunnassa oleva kansalaisaloite, joka on kerännyt yli 100 000 allekirjoitusta, tullaan torppaamaan sillä perusteella, että tämä sosiaaliturvaetuuksiin liittyvä lainsäädäntöpaketti päästetään etenemään.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: No niin, pyydän seuraavia puhujia keskittymään tähän pöydällepanoehdotukseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2016 vp

Kari Kulmala ps: Arvoisa puhemies! Mielestäni edustaja Saarakkala perusteli asian erittäin hyvin, ja kannatan hänen ehdotustaan.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Annan vielä puheenvuoron edustaja Saarakkalalle, pyydän täsmentämään tekemäanne ehdotusta.

Vesa-Matti Saarakkala ps: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Teen tarkennuksen, että esitän tätä ensi maanantaina pidettävään täysistuntoon käsiteltäväksi, eli siihen asti pöydälle tämä asia.

Kari Kulmala ps: Puheenjohtaja! Kannatan edustaja Saarakkalan ehdotusta.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Tästä eteenpäin puheenvuorot voivat koskea ainoastaan tätä pöydällepanoesitystä. Onko muita ehdotuksia pöydällepanon ajankohdasta?

Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että esitys jätetään pöydälle käsiteltäväksi huomisessa täysistunnossa.

Annika Saarikko kesk: Arvoisa puhemies! Kannatan edustaja Elorannan tekemää esitystä.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Istunto keskeytetään. Istunto jatkuu 15 minuutin kuluttua.

Istunto keskeytettiin kello 23.30.

Istuntoa jatkettiin kello 23.45.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Istunto jatkuu. Asian käsittelyä jatketaan.

Keskustelussa on Vesa-Matti Saarakkala Kari Kulmalan kannattamana ehdottanut, että asia pannaan pöydälle 12.12.2016 pidettävään täysistuntoon.

Eeva-Johanna Eloranta on Annika Saarikon kannattamana ehdottanut, että asia pannaan pöydälle 9.12.2016 pidettävään täysistuntoon.

Selonteko hyväksyttiin.

Eeva-Johanna Elorannan ehdotus "jaa", Vesa-Matti Saarakkalan ehdotus "ei". Äänestystulos: jaa 6, ei 2; poissa 191 (äänestys 1).

Asia pantiin pöydälle 9.12.2016 pidettävään täysistuntoon.